

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ

Студије мира и великани пацифистичке мисли

(Дипломски рад)

Ментор:

Проф. др Ненад Путник,

Ванредни професор

Кандидат:

Јелена Филиповић

Број индекса: 382/11

Београд, април 2019. године

САДРЖАЈ

УВОД.....	1
1. СТУДИЈЕ МИРА И РЕШАВАЊЕ КОНФЛИКАТА	3
1.1. ИСТРАЖИВАЊА МИРА, ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЈА И РАЗРЕШАВАЊЕ КОНФЛИКАТА	4
2. КРАТАК ИСТОРИЈАТ ПАЦИФИСТИЧКЕ МИСЛИ И МИРОВНИХ СТУДИЈА	8
2.1. МИСАО О МИРУ У АНТИЦИ И СРЕДЊЕМ ВЕКУ	9
2.2. КОНЦЕПТ МИРА У НОВОВЕКОВНОЈ МИСЛИ.....	11
3. РАЗВОЈ МИРОВНИХ СТУДИЈА У САВРЕМЕНО ДОБА	13
3.1. СТУДИЈЕ МИРА КАО ПРЕДМЕТ НАУЧНИХ ИСТРАЖИВАЊА	14
3.2. ФАЗЕ РАЗВОЈА СТУДИЈА МИРА ОД ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА ДО XXI ВЕКА	16
3.3. САЈБЕР МИРОТВОРСТВО	19
4. ВЕЛИКАНИ ПАЦИФИСТИЧКЕ МИСЛИ.....	21
4.1. МАХАТМА ГАНДИ	22
4.2. MARTIN LUTHER KING.....	26
4.3. ЈОХАН ГАЛТУНГ	29
ЗАКЉУЧАК.....	32
ЛИТЕРАТУРА.....	34

УВОД

Истраживања мира и механизма решавања друштвених конфликта представљају научно поље посвећено дескрипцији и експликацији узрока ратова и идентификовању и дефинисању предуслова и фактора постизања и одржавања трајног мира. Студије мира карактерише мултидисциплинаран приступ, који подразумева коришћење метода различитих научних дисциплина, од природних и техничких наука (изучавање разорности ратовања и последица вођења рата на људе, материјална и културна добра и животну средину), преко медицине (утицај рата на физичко и ментално здравље појединаца), психологије (проучавање психологије групних сукоба и проблема фрустрације и агресије) до политичких наука, права и наука безбедности. (Илић, Џуверовић, 2009: 112-126).

Значај студија мира не огледа се само у области научних истраживања већ је недвосмислена и њихова друштвена ангажованост и практична димензија, то јест усмереност на достизање друштвених вредности од огромне вредности за савремено човечанство. Нарочито је важно изучавање односа развоја и мира, кроз анализу показатеља развоја и њиховог утицаја на избијање сукоба или постизање мирне коегзистенције. Овде се претежно мисли на показатеље попут индекса људског развоја, стопе сиромаштва, степена неједнакости, глобалног индекса мира итд. (Илић, Џуверовић, 2009: 112-126).

Осим научних студија мира, важну улогу у осмишљавању и активном усмеравању напора за постизање међународног мира имају и мировни покрети. Претече мировних покрета се јављају већ у 19. веку (институционализација покрета почиње у Европи у другој половини 19. века), док су 20. и 21. век период њиховог наглог развоја и ширења, тако да данас постоји велики број различитих покрета и организација којима је примарни фокус деловања залагање за постизање и одржавање мира на локалном, регионалном и глобалном плану.

Мировни покрети се могу делити према циљевима и узроцима. Тако, пацифизам представља покрет против рата уопште или против одређеног рата; присутни су и покрети који се залажу против одређене димензије рата, попут нуклеарног оружја или опште војне обавезе; док са друге стране постоје покрети руковођени одређеним идејама те се оне класификују према свом узроку – религијски пацифизам, либерални

интернационализам, социјалистички интернационализам, женски покрети, радикални секуларни пацифизам, покрети за грађанска права итд. У литератури се истиче постојање три таласа у савременом развоју мировних покрета, почев од 1950. године, непосредно након Другог светског рата. (Cortright, 2008; Галтунг, 2009; Kurtz, 2008).

Постоје и шира схватања појма пацифизма, на основу којих се пацифизам као идеја разликује од мировних покрета. У том смислу пацифизам је „заједничко име за гледишта и активности у корист одвраћања и одбијања оружаног насиља као и очувања трајног мира“. (Грбовшек, 1987: 89). Мировни покрети се, пак, одликују активним учешћем у одбрани цивилног, антимилитаристичког друштва од државе. Стога, они врше важну функцију ограничавања моћи државе и развијања форми цивилног друштва. (Пауновић, 1995: 97).

Предмет овог рада је истраживање настанка и развоја мировних студија као научне дисциплине и њених веза са науком о конфликтима. Циљ рада је да пружи приказ и анализу водећих теоријских струја и праваца у изучавању мира, уз дескрипцију њиховог настанка и генезе, као и да укаже на везе између конфликтологије и научних студија мира. Такође, рад је посвећен и представљању мисли и доприноса појединих великана доктрина ненасиља – Гандија, Мартина Лутера Кинга и Јохана Галтунга. Покушаћемо да покажемо стваран допринос научног истраживања мира и мисли и ставова великана пацифизма за развој међународних механизма стварања и очувања мира у регионалним и глобалним оквирима.

Посебан фокус ћемо ставити и на проблем разрешавања конфликта у сајбер простору путем тзв. сајбер миротворства. Размотрићемо идеје о успостављању трајног мира у сајбер простору приказане у савременој литератури.

1. СТУДИЈЕ МИРА И РЕШАВАЊЕ КОНФЛИКАТА

Друштвени сукоби су последица антагонистичких односа између појединаца, група, народа и култура. Платон је сукобе и рат као њихов најекстремнији вид сматрао "природним стањем народа", а Аристотел "природним начином стицања имовине". На тим поставкама касније су се градиле теорије о пореклу, природи и смислу конфликта којим су они посматрани као природна или неизбежна друштвена појава. Насупрот антрополошким, генетичким и другим тумачењима, многи филозофи (Кант, Монтескје, Волтер), сматрали су да се сукоби и ратови могу избећи а да их здрав разум може спречити. Међутим, веровања хуманиста и просветитеља показала су се нереалним. До изражаја су дошле, а у многим аспектима и потврђене теорије Хобса, Лајбница, Макијавелија, Ничеа и њихових следбеника. (Милашиновић, 2007: 416).

Двадесети век обележили су на стотине локалних, регионалних и три велика светска рата, два оружана и један „хладни“, и на стотине војних интервенција. Како се наводи „у последњих 50 година на светском нивоу било је само 17 дана мира“ . У истом том веку „процена 'количине' страдања од 187 милиона (Бжежински, 1993), показује да она износи више од десетине становника целог света у 1900 години.“ Изгледа да и прелазак у XXI век није донео битне измене у односу на претходно историјско раздобље јер конфликтни потенцијал у виду војне моћи данас више него икада током историје чини потенцијалну величину, мерило моћи и глобалну претњу. То отуда што нагомилана сила и моћ не може остати пасивна. Она се мора показивати и доказивати у својој жудњи за још више моћи и тежњи за сфером утицаја, профитом, тржиштем и сировинама. (Бжежински, 1993; Милашиновић, 1979; Кајтез, 2009).

Ипак, трагични друштвени сукоби и константно насиље пробудили су људску тежњу за истраживањем механизма мирног решавања конфликта и стварања и одржавања трајног унутардржавног и међународног мира. временом су се развијали покрети, студије и различите форме друштвеног и истраживачког активизма уперене ка развоју мировне мисли и осмишљавању механизма за институционализацију и ублажавање конфликта.

Блиска повезаност истраживања мира и студија о решавању конфликта условила је и бројна преплитања између тих дисциплина. Студије мира теже да разумеју узроке

насилних сукоба, решавају их ненасилним средствима и препознају предуслове одрживог мира. У том смислу мир се не схвата само као одсуство рата или, шире – као одсуство физичког насиља, већ и као одсуство фактора који доводе до насиља. (Илић, Џуверовић, 2009).

Стога, размотрићемо повезаност истраживања мира са институционализацијом и решавањем конфликта кроз њихово цивилизовање и у том контексту размотрити традиционалне и савремене врсте конфликта и методе њиховог решавањ. Након тога, прећи ћемо на представљање историјата Студија мира и развоја мировњачке мисли.

1.1. ИСТРАЖИВАЊА МИРА, ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЈА И РАЗРЕШАВАЊЕ КОНФЛИКАТА

Истраживања на пољу изградње мира и очувања мира изнедрила су различите методе, попут цивилизовања конфликта (уклањање насиља из конфликта), институционализације конфликта (поштовање одређених правила и начела који су усмерени на мирно решавање конфликта), медијације, и стратегије за разрешавање конфликта, попут стратегије неактивности, попуштања, компромиса, судске пресуде итд. (Scherrer, 2002).

Потискивање и уклањање насиља из процеса превладавања и разрешавања сукоба се означава као цивилизовање конфликта. Ненасилно односно цивилизовано разрешавање конфликта подразумева и могуће је уколико се супротстављене стране споразумеју око одређених правила и придржавају их се, што резултира каналисањем конфликта и спречавању његовог интензитета и ескалације. (Waever, 2000; Милашиновић, 2007).

Питање разрешавања сукоба је веома сложено, чему доприноси не само комплексност друштвених конфликта као таквих, већ и појмовно-терминолошке разлике и нејасноће у њиховом истраживању (Boulding, 1962). Радикална трансформација безбедносног амбијента, потпуна реконфигурација система глобалних односа моћи и силе на крају Хладног рата и излажење на видело потпуно нових безбедносних изазова, ризика и претњи (попут тероризма, организованог криминала, ширења оружја за масовно уништење, повећања етничких и верских сукоба, еколошких и, посебно, сајбер ризика) у науци су довели до расламсавања дебате о потреби редефинисања самог концепта безбедности.

Централно место у тој дебати било је питање да ли и како проширити и продубити традиционално схваћени концепт безбедности не доводећи у питање његову логичку кохерентност, како проширити фокус истраживања. (Walt, 1991).

Радикална трансформација безбедносног амбијента, потпуна реконфигурација система глобалних односа моћи и силе на крају Хладног рата и излагање на видело потпуно нових безбедносних изазова, ризика и претњи (попут тероризма, организованог криминала, ширења оружја за масовно уништење, повећања етничких и верских сукоба, еколошких и, посебно, сајбер ризика) у науци су довели до распламсавања дебате о потреби редефинисања самог концепта безбедности.

Огроман допринос савременим студијама безбедности дала је тзв. Копенхашка школа студија безбедности, која је понудила једну сасвим иновативну, оригиналну перспективу на широк спектар безбедносних питања, јасно увидевши да се безбедносна динамика не може више сводити само на војно-политичке односе двеју супер сила ма колико значајни они били. Међутим, оног тренутка када се напусти идеја да се појам безбедности везује само за одређене референтне објекте (као што је држава) и за одређену врсту безбедносних претњи (као што су војне), питање „који је то квалитет који неко питање претвара у безбедносно питање“ (Buzan, Waever, de Wilde, 1998: 21) доспева у сам центар контроверзе - без јасних критеријума који једно безбедносно питање одвајају од не-безбедносног, концепт безбедности је тривијалан концепт који иза себе оставља само конфузију.

Копенхашка школа студија безбедности конципира безбедност као процес социјалног конструисања претњи који укључује секуритизујућег актера (политичку елиту најчешће), који означава одређено питање као ургентно и као претеће по опстанак референтног објекта што, једном када публика то прихвати, легитимише употребу ванредних мера ради отклањања претње. На тај начин, питање је секуритизовано и из области редовне политике измештено и стављено на дневни ред „политике панике“ (Buzan, Waever, de Wilde, 1998: 34) у чијем ширењу медији имају велику улогу.

У литератури се указује на историјски значај и релевантност процеса цивилизовања, ограничавања и превладавања употребе силе и насиља у међудруштвеним и унутардруштвеним односима. У међународном систему могу се уочити два дугорочна процеса - ривалитети моћи који сежу до различитих граница и умрежавање тј. међусобна

зависност која може бити означена различитим степенима. Дисциплина истраживања мира бави се тим обема појавама. Ривалитети моћи су у истраживању мира занимљиви зато што из њих може произаћи насиље, у најгорем случају ратови, а међусобна зависност је занимљива зато што она може спречити настанак ривалитета моћи. (Милашиновић, 1997; Кајтез, 2009).

Између оба појма постоји дијалектичка веза: што су ривалитети моћи присутнији, то мање шанси постоји да се путем међусобне зависности амортизирају конфликти. Што је израженија међусобна зависност, то је већа вероватност да се потисну ривалитети моћи и да се оствари мирно превладавање незаобилазних интересних конфликта. Садржај процеса цивилизовања је претворити ривалитете моћи из којих је могућа ескалација сукоба у ненасилно и мирно регулирање конфликта. То је процес трансформације конфликта. Тиме се моћ не елиминише, него се ограничава. (Милашиновић, 2007: 420).

Такво цивилизовање ривалитета моћи, а самим тим и цивилизовање политике, одиграло се у освит цивилизације, тј. у класичном интернационалном систему, најприје унутар граница територијалних држава. Унутар територијалне државе остварено је постепено монополизовање силе и дошло је до изградње друштва и привреде. Развијање јаког и легитимног монопола државе над силом довело је до деприватизације насиља и талиона, а међусобна повезаност, која је дошла до изражаја под конкурентским условима живљења, учинила је да рационално економско деловање постане императив. Обе ове појаве утицале су на политичке процесе који су постали умеренији. Након тога, монополизирање политичке моћи и економска моћ с временом су захтевале демократско партиципирење широког слоја становништва. Тако се корак по корак унутар вековних друштвено-политичких конфликта развила правна држава. У таквој држави конфликти се регулишу на институционалној основи. (Милашиновић, 1979; Милашиновић, 2007).

Под институционализацијом друштвених сукоба подразумева се поштовање одређених правила и начела која су усмерена на мирно разрешавање конфликта. Међутим, неспорна је чињеница да се друштвени сукоби ни у једном друштву не могу до краја и у потпуности институционализовати, јер у конфликтима постоји низ фактора који су непредвидиви и непоновљиви, и не могу се унапред регулисати никаквим општим правилима, начелима, или нормама.

Конфликти нису сами по себи негативни они припадају нашој природи; они су нормални и подстицајни, захтевају и креацију и стваралачко у нама; конфликт између два актера, два типа интереса, конфликт у нама и дилема два интереса који се не могу истовремено задовољити-мора да постоји избор једног од два циља. Конфликт између две стране може да буде да обе стране изађу као победници, (али да свако од њих редефинише своје потребе и циљеве), да један добије а други изгуби, да оба изгубе, да свако добије по нешто (компромис) – (као славље и незадовољство). (Кајтез, 2009).

У литератури постоје различити концепти и мишљења о начинима регулисања и разрешавања унутардржавних и међудржавних конфликта.. Као најопштији "идеални" начини за неутралисање противречности и супротности, које су у основи конфликта и који могу да допринесу окончању сукоба помињу се:

- елеминисање објекта конфликта,
- подела објекта конфликта међу странама,
- одређивање редоследа или других правила заједничког коришћења објекта;
- компензација за уступање објекта другој страни,
- раздвајање страна у конфликту,
- пребацивање односа страна у другу раван, која подразумева проналажење заједничких интереса и др. (Милашиновић, 2007).

Решавање међународних конфликта је веома сложено и комплексно. Разлог је што они традиционално представљају заоштрене међудржавне односе где супарништво и насиље играју главну а понекад и одлучујућу улогу. Овде се често преплићу политички, стратешки, економски, расни, класни, национални, верски, територијални и други интереси. У такве сукобе и борбе укључени су осим војних и различити владини органи, паравојне и различите приватне организације, друштвени покрети и слично. У последњих неколико деценија променила су се схватања о међудржавним конфликтима чему су допринеле многобројне међународне организације, центри и Институту али и светско јавно мњење.

Почев од 1989. године, најизразитији и најекстремнији вид конфликта дешавао се у етнички хетерогеним друштвима. То је нарочито дошло до изражаја у земљама Средње и Источне Европе, посебно у бившим југословенским републикама и земљама некадашњег СССР-а. Чињеница је да и поред постојања низа других фактора,

етнонационалистичка мобилизација је била један од основних чинилаца у рушењу реалсоцијализма. И данас етничка хетерогеност је потенцијални извор нестабилности за савремена друштва, посебно за европске земље у транзицији. То је условило да се у академској литератури развије интензивна дебата о погодним институционалним моделима и механизмима за регулацију међуетничких сукоба. Међутим, научни ауторитети су подељени у мишљењу не само у погледу могућности примене појединих модела и институционалних механизма регулисања етничких конфликта, већ и развоја и одрживости демократских процеса у вишенационалним друштвима. (Милашиновић, 2007).

Разрешавање и окончање међудржавних и унтардржавних конфликта у сваком друштву, везано је у првом реду за развој демократских принципа и грађанских вредности. У њиховој реафирмацији или развоју велику улогу има међународна заједница и њено посредовање, под условом да није проткано силом и принудом или стигматизацијом једне стране као основног кривца за настанак конфликта. Стога, спољна интервенција може бити, како кооперативна и стимулативна, тако и антагонизујућа, изолујућа и стигматизујућа. Стигматизација једног од учесника у конфликту, даје лоше резултате, односно најчешће производи изоштравање антагонизма међу учесницима у конфликту и губитак комуникације са стигматизованом страном, њене самоизолације од спољних утицаја и непредвидивог понашања. (Милашиновић, 2007; Кајтез, 2009).

2. КРАТАК ИСТОРИЈАТ ПАЦИФИСТИЧКЕ МИСЛИ И МИРОВНИХ СТУДИЈА

Иако о развоју Студија мира у савременом смислу те речи можемо говорити тек у последња два века, мисао о миру и мировњаштву се у историји појавила веома рано, тако да можемо говорити о бројним претечама научне дисциплине истраживања мира. Њих можемо забележити у делима и ставовима античких и средњевековних филозофа и других мислилаца, који су писали о рату и миру, узроцима насиља и агресије и путевима ка миру. Коначно, историјска улога појединих личности у остваривању мира била је изузетна и оставила је огроман траг у каснијем развоју научних студија мира.

2.1. МИСАО О МИРУ У АНТИЦИ И СРЕДЊЕМ ВЕКУ

По свему судећи мир није заузимао кључно место у размишљању античких мислилаца, али је увек био присутан у њиховој свести. Познато је да је за време олимпијских игара у Зевсовом светилишту објављивано “олимпијско примирје” иако оно никада није заустављало рат, само је гарантовало заштиту такмичара и посматрача који су путовали на игре. Временом су мировни уговори укључивали званичне споразуме да ће уговорене стране подносити све спорове на арбитражу пре него што прибегну војном решењу. Такав уговор био је закључен после првог пелопонеског рата између Атине и Спарта где се каже да оне морају да буду у миру 30 година, а сва наслагања да буду поднета на арбитражу. (Кајтез, 2009).

Крајем VIII века п.н.е. Хесиод је написао родослов мира. Мир је сасвим јасно виђен као једна од квалитета који су суштински за очување уређеног живота. Он говори о рату и миру и тврди да је Златно доба било без ратовања и наоружања; Сребрно доба било је позорница повремених борби; у Бронзаном добу ратовање је било непрекидно; Херојско доба било је превасходно доба ратовања, у Гвозденом добу градови се уништавају. Сукоби доприносе пропадању човечанства. Тукидид је написао приказ Пелопонеског рата и он је први забележио бруталне последице ратовања: "У миру...и у добрим приликама и државе и поједници имају боља начела...што не западају преко воље у нужду. Рат напротив одузима свакидашњу удобност, учитељ је насиља и равна страсти мноштва по часовитим приликама". Есхил у лику Прометеја слика хероја и пркосног бунтовника против насиља. Аристофан не нуди никакво практично решење за окончање Пелопеноског рата, али се осећа његова жеља за постизањем мира у друштву изражена кроз његову “поетику мира” која проповеда да све што је добро повезано са миром. (Светска енциклопедија мира, 1999).

Платон расправља о границама у оквиру којих Грци треба да се боре: не треба узимати робље нити узимати имовину са мртвих, нити треба пустошити земљу; такве методе могу користи само варвари, не Грци. Аристотел је истицао да колико год био природан за државу, рат треба да се подреди циљу мира, док је за Епикура људски род једна целина и он треба да се посвети потрази за срећом, па самим тим и миром.

С друге стране, Римљани су непрекидно ратовали и нису дозволили својим суседима да живе у миру. У војничком устројству Рима мир је био доживљен као претња. У време мира младићи су могли да омекшају а држава да буде изложена опасним страним утицајима. Хорације у својим „Римским одама“ подстиче Августа да усмери римску ратну машину против Парћана. Но ипак, чак и Хорације види извесне врлине у миру: „Римљанине, знај да народима владаш! Твоја уметност биће- да мир наметнеш, да покорне штедиш и пркосне кротиш!“ (Кајтез, 2009).

Римско схватање рата је било повезано са схватањем мира. Мир се освајао на бојном пољу и морао је да се брани сваком приликом. Рим признаје врлине наметнутог мира преко снаге рата, мир је само оно што Риму одговара, ради се о присилном миру, оних који су покорени и понизни

Цицерон је у писму пријатељу Атикусу, осудио сваки рат речима: „Нећу престати да се залажем за мир, јер је чак и најнеправеднији мир бољи од најправеднијег рата“. Међутим у чувеном делу о политичким дужностима и етици донекле је преиначио ставове. У овоме делу је изнео став да су оправдани одбрамбени ратови и да је „једино оправдање за рат неометен живот у миру“ и додаје да би „рат требало започињати тако да увек буде јасно да је његов једини циљ постизање мира“. Свети Августин (354-430) је писао да људска душа стиче мир у исправној љубави. Мир за однос човека и Бога је „уређена послушност у вери у складу са вечним законом“, а мир међу људима је: „уређена заједничка жеља“. За Римску империју мир је: „уређена сагласност оних који живе заједно, у давању и поштовању заповести“. Мир у небеском граду ће бити: „врховни уређен, а врхунски склад друштва ће бити срећа и узајамна срећа у Богу“. Августин је разликовао употребу силе ради одржавања или успостављања мира у оквиру друштва и улоге војника у борбу против спољашњег непријатеља, како би се постигао мир у свету (Светска енциклопедија мира, 1999).

Средњовековни извори мало помињу мирољубиву политику и мир. Појам мира се одређује у уском (негативном) смислу као „стање или ситуација ослобођена рата“. Вођено је много ратова али је њихова разорност била далеко мања него данас.

Развој феудализма је подстакао одређен број просторно ограничених мировних иницијатива које је предлагала црква „Божји мир“ (Pax Dei) и „Божје примирје“ (Treuga Dei). Црква је сматрала да мир треба да припреми Божју владавину на земљи која би

гарантовала људско спасење. Поновна владавина мира је требала да врати у космос ред који је нарушен владавином греха на земљи. Хришћанство је истицало да свих хришћански владари треба да живе у миру да су они одговорни за мир и спокојство у својим поседима.

Успон националних држава (Енглеска и Француска) од XII века на даље имао је главни утицај на политику ратовања и мира. Сукоб националних интереса проузроковао је бројне конфликте. У овом добу дошло је до бројних неписаних правила која су “хуманизовала рат” када се непријатељ порази, он мора бити поштеђен, црква и њени поседи морали су бити заштићени. Међутим, ратови између националних држава често су се водили на радикалан начин, што је имало за последицу масовни покољ и системско уништавање. Рат је све више постајао ствар авантуриста и плаћеника који нису много водили рачуна о етичком и витешком кодексу. Касни средњи век је често пружао слику ужаса ратовања који се водило на беспоштедан начин. Нико се није освртао на жеље градског и сеоског живља које је жудело за миром.

Међутим, црква је покушавала да ограничи насиље и рат међу хришћанима, осуђивањем сукоба, тражећи преговоре и подржавајући мировне покрете. Током средњег века на најрадикалније мировне покрете наилазимо међу маргиналцима, јеретцима и њиховим следбеницима (катари, лоларди и хусити). (Кајтез, 2009).

2.2. КОНЦЕПТ МИРА У НОВОВЕКОВНОЈ МИСЛИ

Важно је поменути хуманисте и филозофе који су се на прелазу између Средњег и Новог века и након тога залагали за мир, толеранцију и једнакост међу људима а против рата и насиља. Еразмо Ротердамски (1466-1536) био је још за живота назван „краљ хуманиста”. Еразмо је издвојио рат као један од највећих узрока људске несреће, као нешто што онога ко га води чини окрутним и поквареним, поред тога што наноси јад и њему и његовој жртви. (Војна енциклопедија, 1975). Прави хришћани, тврдио је он, треба своја неслагања да решавају арбитражом и компромисом а не „нечим тако деструктивним, тако одвратним и тако примитивним“ као што је рат. „Ако вас нападне неко ко одбија арбитражу“ рекао је Еразмо, „препоручио бих вам да стрпљиво понесете нанету вам штету...и одрекнете се свог права, без обзира шта је то-тако би се понео један хришћански

јунак“. Еразмо је своја гледишта о рату и миру износио у свим својим делима, али највише их је развио у делу Жалба мира (1517). (Пери, 2000).

Хуго Гроцијус (1583-1645) је назван “отац међународног права” због огромног утицаја који је извршила његова књига, "De Jure, Belli ac Pacis" ("О закону рата и мира") објављена 1625. године. У овом делу представио је разлику између права на рат и права у рату (ратног права). Гроцијус није сматрао рат забрањеним „Право на рат је атрибут државе и свака држава може да прибегне рату као последњем аргументу за заштиту својих права. Кад дође до рата, ступају на снагу правила ратног права”. (Војна енциклопедија, 1975). Критиковао је схватања по којима у рату престаје дејство права, увео је критеријум унутрашње правичности и на њему засновао неопходност ублажавања ужаса рата. Као изразити хуманиста Гроцијус је презирао неред и насиље. (Војна енциклопедија, 1975).

Томас Мор (1477-1535), енглески хуманиста и државник. Схватио је да је крај рата, са бројним људским патњама и огромним трошењем ресурса, суштински битан за побољшање људског стања. То убеђење је исказано у делу Утопија” (1516) где је рат одређен као примитиван и бруталан подухват, у чијем је корену грамзивост-окрутна, незасита потрага за „све више и више” од стране привилеговане мањине. На крају рата војници, који немају никакве друге способности осим за насиље, враћају се у друштво да живе од пљачке и крађе. Мор је нагласио да се Утопијанци „гнушају рата или борбе као нечега веома зверског”. Мор је желео да оцрни витешко гледање о рату као племенитој авантури, напротив, за њега рат је био ужасно зло које се мора окончати што пре, и то не бирајући средства. (Кајтез, 2009).

Жан-Жак Русо (1712-1778) је дубоко веровао да сваки будући морални напредак људи зависи од престанка ратних пустошења и суровости, због чега је оштро нападао себичност принчева који су приморавали своје народе да учествују у биткама. Русо је 1761. објавио дело “Пројекат о вечном миру”, у којем је изнео предлог да буде створен један савез држава који би омогућио да сви спорови буду решени мирним путем. (Војна енциклопедија, 1975; Милашиновић, 2007; Кајтез, 2009).

Имануел Кант (1724-1804) је осуђивао све ратне активности. Он је, међутим, признавао да таква осуда има апстрактни карактер и стога је тражио практичније и конкретније услове за успостављање трајног мира. Кант је наглашавао да је мир био

кључни предуслов за друштвени и морални напредак човечанства. Кант сматра не само да сваки појединац има моралну дужност да се залаже за мир под категоричким императивном, већ и државе, које је Кант сматрао моралним ентитетима, имају моралну обавезу да у својим међусобним односима теже миру.

Кант је крај рата сматрао нечим не само пожељном већ га и историјски напредак чини све више остварљивим. Са развојем цивилизације, по Канту, људи све јасније сагледавају истину да морају да сарађују једни са другима, чак ако то значи и одрицање од сопствених прохтева и жеља. Према томе њихов однос постаје све мање насилан како се цивилизација развија. Њиховим понашањем све више управљају закон и морал, а не окрутна сила. Кант је веровао да са развојем и напредовањем цивилизације све јасније схватили да њихови прави интереси леже у миру, а не у рату. (Светска енциклопедија мира, 1999).

Франклин Бенџамин (1706-1790) научник, филозоф и дипломата, заузима високо место на листи утемељивача САД. Франклин је презирао рат као рушилачки, штетан и нехуман. Говорио је да “никада није постојао добар рат или лош мир” али са друге стране је осећао да се неправди мора супротставити, ако то затреба, чак и оружјем. За слободу је говорио да је вредно дати и живот. “Они који су спремни да жртвују суштинску слободу зарад мало тренутне сигурности не заслужују ни слободу ни сигурност”. Предложио је да ублаже ратна страдања и мржња која таква страдања увек проузрокују, говорећи да се цивили ни на који начин не повређују у току ратних сукоба: „ја бих се борио само против оних који су плаћени да се боре”. (Кајтез, 2009).

3. РАЗВОЈ МИРОВНИХ СТУДИЈА У САВРЕМЕНО ДОБА

Студије мира су релативно нова и млада научна дисциплина, без обзира на поменуте мисаоне претече у претходним вековима. Као научна дисциплина оне су настале после Првог светског рата, али је њихов развој убрзан у наредним деценијама двадесетог века. Трагична искуства два светска рата и нарастање критичке и хуманистичке свести о апокалиптичним димензијама и могућностима савремених ратова и сукоба учинила су да током педесетих година XX века разрешавање и окончање сукоба постане предмет

бројних истраживања у оквирима различитих наука и научних дисциплина. (Кајтез, 2009; Милашиновић, 2007).

Непредвидивост и ескалација различитих облика друштвених конфликта (од ратних до класних и расних) након окончања блоковске поделе света почетком деведесетих година прошлог века, како у земљама у транзицији тако и у земљама трећег и четвртог света, определила је научну јавност на другачији приступ у изучавању и разрешавању унутардруштвених и међудржавних сукоба. Поред низа националних и међународних научних института, дошло је до снажног развоја непрофитног сектора, који се на различитим нивоима општости и специјализованости почео занимати за проблеме истраживања мира и разрешавање сукоба свих типова, од међудржавних, етничких и верских до пословних и породичних. (Милашиновић, 2007: 417).

Студије мира се баве проучавањем узрока рата и претпоставки мира. С обзиром на искуство рата на нашем тлу и непредвиђеним облицима насилних сукоба након Хладног рата и увећаним конфликтним потенцијом у многим регијама света оснажена је потреба за Студијама мира, за ширењем културе мира и заступника ненасилног решавања сукоба. ((Илић, Џуверовић, 2009).

3.1. СТУДИЈЕ МИРА КАО ПРЕДМЕТ НАУЧНИХ ИСТРАЖИВАЊА

У том циљу основано је више истраживачких института, а међу њима је први и најзначајнији Центар за истраживање проблема разрешавања сукоба, формиран 1959. године при Мичигенском универзитету. Питање разрешавања сукоба постало је саставни део и посебног истраживачког правца под називом Истраживање мира, који је 1950-их година окупио најеминентније научнике из целог света.

По окончању вијетнамског рата, мировне студије су процветале као академска дисциплина на свереноамеричком континенту; више од две хиљаде колеџа и универзитета у САД-у нуде курсеве или програме мировних студија. . Нуклеарно оружје и страх од нуклеарног рата даље подстиче развој ове дисциплине. Услед продубљивања страха од нуклеарног рата појављују се нови мировни покрети. Следећи подстицај за развој ове науке долази после завршетка хладног рата, док дешавања у САД-у 11. септембра 2001. године отварају пут за нови циклус сукоба. (Кајтез, 2009: 21-30).

Велики је значај различитих институција које се баве питањима разрешавања сукоба и проблемима мира: Центар за анализу сукоба, Енглеска; Институт за истраживање мира у Ослу; Канадски институт за истраживање мира; фински Институт за истраживање мира; док су од међу најзначајнијим два међународна института: Стокхолмски институт за истраживање мира, који се бави документационо-аналитичким истраживањима, и Међународни институт за мир у Бечу, који је основан уз подршку СССР и других источноевропских држава. Међу значајним организацијама издвајају се Међународно удружење за истраживање мира у Гронингену; Међународно удружење за истраживање мира у Филаделфији, а нарочито Институт УН за истраживање и разрешавања сукоба (УНИТАР).

Веома битан корак у развоју истраживања мира је и Пагваш конференција. Основана је на конференцији одржаној од 7-10 јула 1957, године у Пагвашу (Pagwash) Нова Шкотска-Канада и на њој је учествовало 22 научника из САД, СССР, Јапана, Велике Британије, Канаде, Аустралије, Аустрије, Кине, Француске и Пољске. Иницијативу за одржавање конференције и оснивање Пагваш-конференције дала је група од 11 истакнутих светских научника међу којима и седам добитника Нобелове награде.

На завршетку рада III Пагваш-конференције 20. септембра 1958. године у Бечу је објављена декларација под именом "Бечка декларација", која садржи циљеве Пагваш-конференције. Указујући на опасност рата и захтева за обустављање трке у наоружавању. У декларацији је истакнут значај науке и међународне војне сарадње, као и технологије у корист мира. Посебно је наглашена и истакнута одговорност научника у борби за решавање појединих акутних проблема данашњице. Досадашње Пагваш конференције окупиле су велики број нобеловаца и других истакнутих и у свету признатих научних ауторитета. Ове личности присуствују у личном својству. Већи број конференција је одржан без присуства штампе. На завршетку неких конференција објављено је саопштење за штампу. С резултатима рада већег броја досадашњих конференција упознати су шефови држава и влада у низу земаља, генерални секретар ОУН и други заинтересовани и одговорни фактори у свету. (Пери, 2000).

У низу земаља које су биле репрезентоване на досадашњим конференцијама, на иницијативу Пагваш –конференције и научника одговарајућих земаља формиране су националне Пагваш групе, а у неким земљама и само студијске групе. Задатак тих

националних група је давање сугестија или предлога Пагваш-комитету за будуће акције, личности које треба позивати на конференцију и спровођење националних активности организовањем стручних састанака, предавања и слично. Значајно је што се истраживање мира и друштвених сукоба све до деведесетих година XX века, заснивало на класичним међудржавним конфликтним ситуацијама, као и на општој фиксацији глобалног сукоба ондашњих супер-сила и војних блокова. Тај приступ се показао недовољно адекватним, јер је пренаглашавао политичко-идеолошке аспекте, док су били у потпуности занемарени економски, еколошки и културни фактори. Унутрашњи узроци унутардржавних конфликта као и вирулентна природа етничкокултурних фактора били су систематски запостављани. (Пери, 2000).

Коначно, важан корак у развоју истраживања мира је представљало и померање фокуса са конфликта високог интензитета на конфликте нижег интензитета, посебно у постхладноратовском периоду. Конфликти "ниског интензитета" су били занемаривани, јер су посматрани кроз оптику претпостављеног "конфликта високог интензитета између Истока и Запада". У стварности међутим, ови тзв. мали конфликти су однели милионе жртава, далеко више од међурегионалних и међудржавних конфликта за које се претпостављало да ће уследити након судара Истока и Запада а од којих су неки радикално променили своје карактеристике од 1990. године. (Милашиновић, 2007: 417-418).

3.2. ФАЗЕ РАЗВОЈА СТУДИЈА МИРА ОД ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА ДО XXI ВЕКА

У литератури се (Илић, Џуверовић, 2009; Lawler, 2002: 7-14; Wallensteen, 2012), истичу се и таласи развоја Студија мира као научне дисциплине. Илић и Џуверовић пружају следећу класификацију:

- У првом периоду, који траје од краја Првог до завршетка Другог светског рата, неуспех социјалног и либералног интернационализма ствара потребу за увођењем нове науке о миру; настају прве катедре на универзитетима у САД и Европи, институционализује се проучавање међународних односа и решавања конфликта и постепено се усваја реалистички приступ изучавању

мира, нарочито након неестанка Друштва народа и настајања Организације Уједињених нација;

- Други талас, који почиње оснивањем ОУН и траје оквирно до 1965. године, обележава паралелан развој дисциплине решавања конфликта, која се претежно утемељава радовима америчких теоретичара и заснива на појму негативног мира, тј. схватању мира као одсуства насиља; и дисциплине истраживања мира, која се темељи на тзв. позитивном миру и покушају да се испитају услови и претпоставке мира, дакле одсустви фактора који доводе до сукоба, а која се генерално развила на европским универзитетима и истраживачким центрима; овај период обележавају и мисли и активизам Гандија и Мартина Лутера Кинга, који откривају концепт важности ненасилне борбе;
- Трећи талас (1965 – 1985), доноси ширење дисциплине у осталим деловима света, пре свега Латинској Америци, Индији, Јужној и Источној Европи и Јапану; радикализације поља истраживања кроз питања Латинске Америке, Чехословачке, вијетнамског рата и деколонизације Африке
- Четврти талас, који почиње око 1985. године и траје до 2005. године, одликује смањење улагања и мање интересовање за студије мира услед завршетка Хладног рата, напуштање критичког дискурса и враћање квантитативних и неутралних метода и усредсређивање на унутрашње уместо међудржавних конфликта;
- Почетак нове генерације истраживања мира, који доноси значајно већи уплив нових дисциплина у студије мира и прелазак на космополитско решавање сукоба; уз стављање посебног фокуса на асиметричне конфликте и сукобе у сајбер-простору.

У склопу првог таласа, настају следеће мировне организације:

- Карнеги фондација за међународни мир, 1930
- Немачка мировна академија, 1931
- Универзитет у Лиону, катедра за мир, 1931
- Међународни институт за интелектуалну сарадњу, 1922

- Ајнштајн, Фројд, Бергсон, Кири.

У истом периоду истичу се следећи истраживачи мира: Питирим Сорокин (1889-1968); Луис Ричардсон (1881-1953) и Квинси Рајт (1890-1970).

Други талас развоја Студија мира (1945 – 1965) доноси развој ових организација и покрета мира:

- Центар за истраживање сукоба (Универзитет Мичиген), 1959
- Међународни институт за изучавање мира (ПРИО), 1960
- Међународна асоцијација за изучавање мира (ИПРА), 1965
- Стокхолмски међународни мировни институт (СИПРИ), 1966

Најистакнутији истраживачи овог периода су: Кенет Болдинг (1910-1993); Јохан Галтунг (1930) и Џон Бартон (1915-2010).

Трећи талас доноси настанак и развој следећих институција:

- Копенхагеншки институт за изучавање мира (ЦОПРИ), 1985
- Институт за изучавање мира САД (УСИП), 1984
- Харвардски програм за преговарање, 1983
- Одељење за студије мира, Универзитет у Бредфорду

Најистакнутији истраживачи овог периода су: Едвард Азар (1938-1991); Дејвид Сингер 1925 – 2009); Херберт Келман и Роџер Фишер.

Четврти талас је изнедрио следеће организације и истраживачке центре:

- Одељење за сукобе и истраживање мира, Универзитет у Упсали, 1985
- Транснационална фондација за мир, 1986
- INCORE, 1993.

Водећи истраживачи овог периода су: Пол Колијер, Мери Калдор; Питер Валерстин, Том Вудхаус и Оливер Рамсботам (последња двојица припадају тзв. бредфордској школи).

3.3. САЈБЕР МИРОТВОРСТВО

Сајбер простор је постао легитиман предмет изучавања науке о конфликтима, посебно када је постало недвосмислено јасно колика је његова потенцијална и актуелна улогу у креирању и распламсавању сукоба. (Путник, 2009; Путник & Бошковић, 2013).

Значајно место међу новим безбедносним ризицима, изазовима и претњама у периоду након Хладног рата заузела је и претња од сајбер конфликта. Први проблеми везани за безбедност сајбер простора почињу да се идентификују од када је интернет пуштен у јавну употребу 1991. године. Континуирано повећање броја и врста малициозних кодова, као и техника и алата за извођење напада у сајбер простору довело је до свејеврсне експанзије сукоба у овом виртуелном простору. Актери напада су такође бројни, то су појединци, идеолошки мотивисане групе цивила - хактивисти, криминалне и терористичке групе, националне армије и њихове обавештајне службе. Њих покрећу различити мотиви – жеља за доказивањем, жеља да се нанесе штета држави која се перципира као непријатељска, противправно стицање добара, остварење политичких и идеолошких циљева, као и достизање војне и стратешке предности у сајбер простору.

Напади који погађају информациону инфраструктуру сматрају се веома опасним по безбедност нападнуте државе јер нарушавање њене оперативности може довести и до нарушавања њеног суверенитета, што је показао случај Естоније 2007. године (Кешетовић & Путник, 2013). Од тада расте страх од сајбер напада на информациону инфраструктуру у свим високоинформатизованим државама света. За сваки озбиљнији напад покушава се окривити званична војска државе која се перципира као противничка, по правилу без спроведене темељне сајбер-форензичке анализе (Кешетовић, Путник & Ракић, 2013). То је последњих година резултирало учесталим међусобним оптуживањем држава (најчешће САД, Руске Федерације и Народне Републике Кине) за сајбер ратовање и сајбер шпијунажу.

Услед изражене напетости чије се последице огледају како на политичком, тако и на дипломатском, војном, и економском плану, доајен америчке дипломатије Хенри Кисинџер је поменути државама предложио потписивање Сајбер детанта, као новог метода за постизање смањења напетости. Појам Сајбер детанта Кисинџер није прецизније

одредио, нити је дефинисао редослед корака и скуп активности који би он требало да подразумева.

Секуритизација сајбер претњи (а поготово њихова хиперсекуритизација) доводи до одређених промена када је у питању безбедносна политика државе. Наиме, поједине сајбер претње (нпр. сајбер ратовање, сајбер тероризам и др.) успешном (хипер)секуритизацијом постају безбедносно релевантне и води успостављању механизма који ће омогућити адекватно реаговање и суочавање са њима. Материјализација секуритизације сајбер претњи се најчешће огледа у доношењу одређених нормативних докумената помоћу којих ће наведено суочавање са сајбер претњама бити могуће. Тако је нпр. у САД, у периоду након терористичког напада 11. септембра 2001. године донето низ докумената који се односе на сајбер претње. Најзначајнији су Национална стратегија за заштиту сајбер простора из 2003. године и Међународна стратегија за сајбер простор из 2011. године (Von Solms & Van Nieckerk, 2013). Доношењем конкретних нормативних докумената се реаговање на претњу институционализује и постаје део свакодневне безбедносно-политичке праксе која може подразумевати и прибегавање претераним војним противмерама или појачавање државне контроле и надзора. (Путник, 2009).

Државе потписнице Сајбер детанта би морале да сагледају степен секуритизованости сајбер претњи у својим националним оквирима и да искажу спремност да, по потреби, изврше обрнути процес - десекуритизацију. Десекуритизација подразумева враћање неког питања из хитног, секуритизованог стања у нормално подручје преговарања политичке сфере.

Десекуритизација сајбер претњи представљала би први корак и оптималну дугорочну опцију неопходну у активности очувања мира. Овај процес подразумева три фазе. Најпре долази до реакције и кроз расправу у јавности уочава се сврховитост промене дискурса. Затим оно што је претпостављено као претња сада постаје проблем који се, можемо рећи, враћа у сектор нормалне политике. Напослетку се одбацују мере примерене ванредном стању и излази се из „царства политике панике“.

Оставља се могућност одустајања од хитних мера и без јавне дебате те се проблем може решавати у оквиру политичких институција зато што су аргументи који говоре у

прилог одустајања од хитних мера били довољно уверљиви (Bonacker, Braun & Groth, 2009; Путник, 2009).

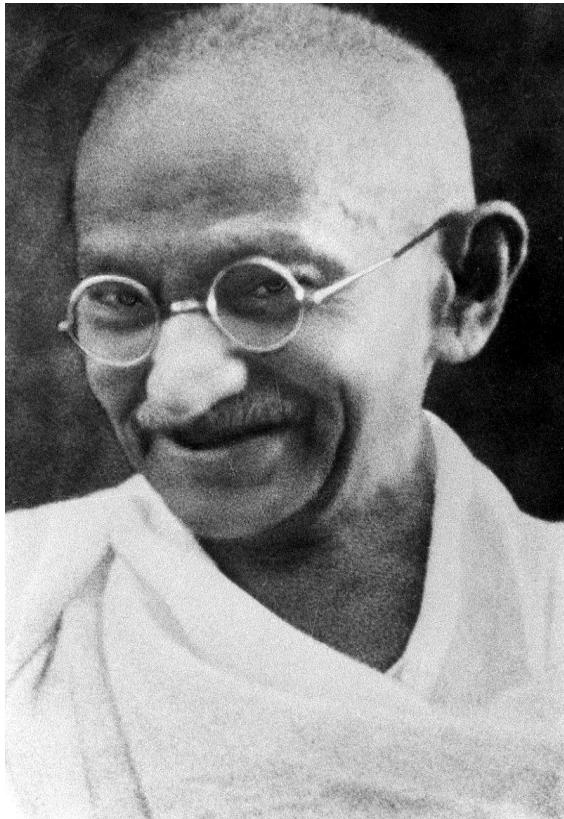
Наредни корак ка очувању мира и безбедности у сајбер простору подразумевао би постизање сагласности свих потенцијалних потписника Сајбер детанта о потреби дефинисања сајбер претњи и њихове класификације, који су засновани на научној методологији. У супротном ће међусобно оптуживање за сајбер ратовање, сајбер агресију, сајбер тероризам и сајбер шпијунажу остати на равни потказивања у оквирима семантичке неодређености, а тиме и потпуно беспредметно. (Путник, 2009).

4. ВЕЛИКАНИ ПАЦИФИСТИЧКЕ МИСЛИ

Осим генезе Студија мира као научне дисциплине, која се развија почев од краја Првог светског рата, вреди представити и допринос великих мислилаца и мировних активиста, јер су њихови ставови и концепти можда и одсудно утицали на развој различитих теоријских усмерења у оквирима научног истраживања мира. Међу бројним великанима пацифистичке мисли, одабрали смо Мхатму Гандија, Мартина Лутера Кинга и Јохана Галтунга. Прва двојица су својим мировним активизмом остварили револуционарне резултате у ширењу доктрина ненасиља и мира и јачању мировних идеологија а њихове мисли су инспирисале и инспиришу огроман број људи у читавом свету. Њихове идеје и практични доприноси су оставили неизбрисив траг у развоју Студија мира.

Јохан Галтунг, пак, је изванредан истраживач, који је дао огроман научни допринос развоју Студија мира као утемељене научне дисциплине, а његове теорије су постале парадигма саврмених истраживања мира. Имајући наведено у виду, самтрамо да су ова три мислиоца истински великани пацифистичке мисли, чије ставове, мисли и дела треба неизоставно предочити и анализирати.

4.1. МАХАТМА ГАНДИ

Мохандас Карамчад Ганди, познат као Махатма Ганди, индијски вођа нације који се изборио за независност Индије путем ненасилне револуције рођен је 2. октобра 1869, а убијен 30. јануара 1948. Био је био један од оснивача савремене индијске државе и утицајан поборник ненасилног протеста на путу ка остварењу револуције. На Гандијев пацифизам је снажно утицао Хенри Дејвид Торо, са својим идејама о грађанској непослушности и неплаћању пореза, изнетих у есеју „Отпор цивилној влади“. Налазећи сличности између робовласничке Америке 19. века и Јужне Африке, Ганди, 1907. године, објављује овај есеј под називом „Грађанска непослушност“. Такође, на Гандија су утицај имали и ненасилни слободарски и просветитељски принципи Лава Николајевича Толстоја, са којим је имао преписку док је био на студијама у Јужној Африци. Концепт ненасиља (ахимса) постоји дуго у индијској религијској мисли и доживео је многа оживљавања са хиндуистичким, будистичким и ђаинистичким контекстом. Ганди објашњава своју филозофију и начин живота у својој аутобиографији *Прича о мојим експериментима са истином*. Ганди је студирао права на универзитету у Лондону. Након што је 1891. године

завршио студије права (1889—1891.) Ганди се вратио у Индију и покушао да ради у струци, али у томе није имао успеха. Две године касније индијско предузеће које је имало пословне односе с Јужном Африком запослила га је као свог правног саветника у уреду у Дурбану.

Када је дошао у Дурбан Ганди је открио да га тамо сматрају припадником ниже расе. У време Гандијевог доласка у Јужну Африку, тамо је живело неких 100.000 Индијаца од којих је већина била регрутована као јефтина радна снага за европске плантаже и руднике. Само неколико њих имало је право гласа док су остали били грађани друге класе (погрдно названи *sammies*). Већ током прве вожње возом по Јужној Африци Ганди је и на својој кожи осетио шта значи бити опажен и третиран као припадник ниже расе. Одмах пошто је сео, кондуктер му је наредио да напусти купе резервисаним за белце, а пошто је Ганди то одбио, на првој следећој станици био је без капута и пртљага избачен напоље из воза.

Истовремено је био запањен непоштовањем грађанских и политичких слобода индијских имиграната у Јужној Африци. То га је подстакло да се придружи борби за признавање основних људских права за Индијце.

Ганди је остао у Јужној Африци 20 година, често проводећи време у затвору. Године 1896. напали су га и претукли Јужноафриканци. Од тада се залаже за политику пасивног отпора и некооперације с јужноафричким властима. Делом му је за такву врсту политике узор био руски писац Лав Толстој, који је на Гандија имао значајан утицај. (Rajmohan, 2006).

Узор је такође пронашао и у делима америчког писца из 19. века Хенрија Дејвида Тора. Посебно у делима у којима он пише о Христовима учењима, као што је дело Грађански непослух. Ганди је сматрао како су изрази пасивни отпор и грађанска непослушност неадекватни за његове сврхе те је он пронашао други израз — Сатјаграха. За време Бурскога рата Ганди је организирао санитетску јединицу унутар британске војске и заповедао истом. Након рата вратио се борби за права Индијаца.

Године 1910. основао је Ганди фарму, близу Јоханесбурга, кооперацијску колонију за Индијце. Четири године касније (1914.) јужноафричка влада учинила је битне уступке Гандијевим захтевима, као нпр. признавање индијских бракова. Када је завршио своје деловање у Јужној Африци вратио се у Индију. По повратку у домовину активирао се у

индијској политици 1919. године и претворио пређашњи неделотворни Индијски национални конгрес у моћну масовну организацију те постао вођа борбе за самосталну Индију. (Rajmohan, 2006). Током даљег развоја ситуације, Ганди је научио Индијце да комбинују мирни отпор дискриминаторским законима са конструктивним радом на побољшању заједнице. Путем покушаја и погрешака, разрадио је програм политичке акције који осим деловања путем закона садржао и неке драматично нове димензије

По Гандију, доктрина ненасиља значи да се не сме гајити немилостива мисао ни према онима који се могу сматрати непријатељима. У њој нема места мржњи али немржња не представља одобравање. Примењивање ове доктрине је идеал који треба достићи. Ганди је цео свој живот посветио образовању у духу истине и ненасиља, али с тим да се помогне најбеднијима и потлаченима. Променом особина људи, јачањем њихове стваралачке снаге у смислу јачања духовних потенција, он је видео претпоставке за човека и друштва. Први корак ненасиља јесте да се у свакодневном животу негује: истинољубље, понизност, трпељивост и доброта пуна љубави.

Примењивањем доктрине ненасиља човек успева да изражава љубав на такав начин да она оставља неизбрисив дојам на непријатеља, да он мора да изврати љубављу. Ненасиље није пасивност, већ потреба да умртвимо тело и стекнемо способност да издржимо сва недаће. Ганди тражи и да се политика ослободи неморала и неистине. Ненасиљан систем владавине немогуће је увести док постоји велики јаз између богатих и сиромашних. Тај јаз се може смањити уколико се успостави правична расподела, односно свако сведе своје потребе на минимум.

Политичка слобода не значи ништа без социјалне слободе. (Пери, 2000; Кајтез, 2009). Чувена је и његова мисао: „Не желим да моја кућа буде опасана зидовима са свих страна, нити да прозори буду зазидани. Желим да културе свих земаља дувају око моје куће што је могуће слободније. Али одбијам да ме иједна од њих одува”. (Кајтез, 2009).

Ганди се опредељује за социјализам, али не европског типа, за који каже да нужно примењује насиље. Диктатура му је неморална, јер влади народа не може наређивати један човек, ма колико био велики. Темел власти треба да буде сеоска самоуправа. (Пери, 2000; Кајтез, 2009).

И после његовог званичног повлачења са политичке сцене Гандијева моћ и углед били су и даље толико јаки да ограничена самоуправа коју су Британци 1935 понудили

Индусима није могла бити прихваћена без његовог одобрења. Такође, када је почео други светски рат, он је био тај који је заједно са Конгресном партијом донео одлуку да, уколико не одбије пуну самосталност, Индија током рата неће пружати помоћ Британији. Британска влада одбила је овај ултиматум безуспешно покушавајући да Индију приволи на компромис (до кога није дошло чак ни када је у рат ушао и Јапан). До решења долази тек 1944. године када британска влада, уз услов да се две супротстављене националистичке групе (Лига Муслимана и Конгресна партија) одвоје или разреше своје сукобе, пристаје на независност.

Иако је био одлучно против дељења Индије, Ганди је, (надајући се да ће, када удовољи муслиманској жељи за отцепљењем, ипак доћи до унутрашњег мира) на крају ипак морао да попусти. тако су 1947. године Индија и Пакистан постале независне и одвојене државе. Подела је Индије у Калкути и другим градовима изазвала немире које нису зауставиле ни Гандијев апел Хиндусима и Муслиманима да се измире и престану са насиљем. Свестан да његове речи и молбе немају ефекта Ганди започиње пост или да до окончања немира или до смрти. (Rajmohan, 2006).

Дванаест дана по успешном завршетку поста (30. јануара) један браман је, незадовољан Гандијевим програмима толеранције за другачије идеје и религије, на путу за вечерњу молитву пресрео и убио Гандија (испаливши у њега 3 метка). Његова смрт била је и остаје губитак за цео свет а његов живот био је и биће инспирација за неки нови и праведнији свет. (Кајтез, 2009).

4.2. MARTIN LUTER KING

Мартин Лутер Кинг (Атланта, 15. јануар 1929 — Мемфис, 4. април 1968) је био амерички баптистички свештеник и борац за грађанска права. Мартин Лутер Кинг је рођен као средње дете у свештеничкој породици. Његови родитељи, истоимени отац Мартин Лутер Кинг и мајка Алберта Вилијамс Кинг су имали троје деце, најстарију Вили Кристину Кинг, Мартина Лутера Кинг и најмлађег сина Алфреда Даниела Вилијамса Кинг.

У борби за равноправност Афроамериканаца у САД користио је методе ненасиља и грађанске непослушности. 4. априла 1968. у Мемфису га је убио Џејмс Ерл Реј, пред почетак промоције „Кампање сиромашних“, коју је покренуо почетком те године. Добитник је и Нобелове награде за мир 1964. године. Сматра се једним од најбољих говорником у историји Сједињених Држава. Његови говори и проповеди попут „Волите своје непријатеље“ и „Имам сан“, данас су баштина не само Американаца већ и целог човечанства. Заједно са говорима Махатме Гандија и делом Толстоја „Истина Божија је у теби“, постали су манифест ненасилне борбе за људска права.

Мартин Лутер Кинг је постхумно, 1977. године, одликовао председник Џими Картер Председничком медаљом слободе. Од 1986. године се у САД обележава дан посвећен њему, а 2004. године му је постхумно додељена конгресна Златна медаља. Иако за живота оспораван и критикован од стране режима (ФБИ га је пратио и прислушкивао) и својих сународника (Малколм Икс и Црни пантери били су за револуционарну борбу) постао је један од симбола САД и афроамеричке заједнице. Данас око 730 већих и мањих градова у САД има улицу која носи његово име. (Сан који је издржао суд времена, 2019).

„Ненасиље је моћно и праведно оружје“, наглашавао је на демонстрацијама, предавањима и молитвама, што је слушаоцима давало наду да ће бити окончана срамна пракса вредновања људи на основу боје коже.

Најпознатији говор Мартина Лутера Кинга, одржан 28. августа 1963. године, у оквиру Марша на Вашингтон за послове и слободу, који представља једно од највећих окупљања људи у америчкој историји.

„...Мој сан је да на црвенкастим пропланцима Џорџије, једног дана за столом братски седе синови некадашњих робова и синови некадашњих робовласника. Мој сан је да Мисисипи, држава која гори од неправде, једног дана постане оаза слободе и правде. Мој сан је да моје четворо деце (Јоланда, Бани, Декстер Скот, Мартин III) једног дана живе у земљи где ће људи о њима судити не на основу боје коже, већ на основу њиховог карактера... Истину по којој смо сви створени једнаки, не треба доказивати... Имам још један сан. Он је дубоко укореван у америчком сну. Сањам да ће ова нација једног дана устати како би уживала у снази својих чланова. Имам сан...” (Сан који је издржао суд времена, 2019.)

Иако су оне саме по себи имале доста ефеката, активности др Кинга нису завршавале на говорима. Током свога релативно кратког живота водио је много акција, био представник Montgomery Improvement Association (организација која је организовала Montgomery Bus Boycott) и председник Southern Christian Leadership Conference (SCLC). Предводио је групу људи окупљену око девизе “Freedom now” (Слобода сада), која је захтевала тренутну интеграцију. (Кајтез, 2009).

Наслов Кингове књиге “Why we cannot wait” (Зашто ми не можемо чекати) речито говори о томе стању духа, а њен француски превод *Revolution non violente* (Ненасилна револуција) јасно говори о основној методи овога покрета тј. о одбијању да се употреби

сила (или барем о одбијању да се њој даје предност над другим средствима). Због тих метода и својих многобројних акција МЛК је био ухапшен 33 пута и добио неколико стотина награда укључујући и Нобелову награду за мир 1964. године и TIME-ову Man of Year 1957) и почасних титула. (Кајтез, 2009).

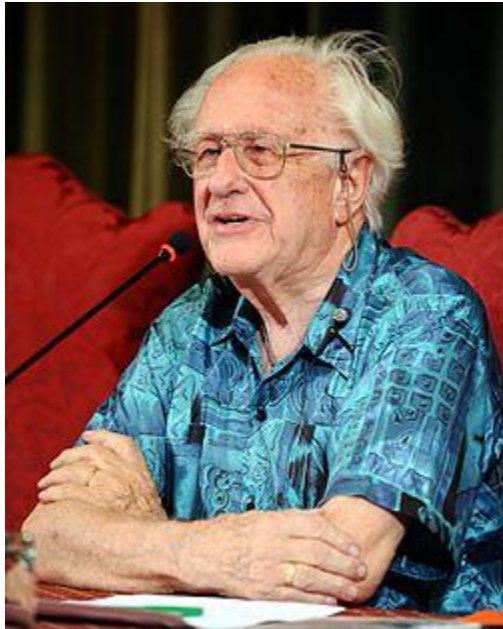
Др Кинг је циљеве своје борбе провео у елоквентне Гандијевске термине, говоривши да црнац мора доћи до тренутка када ће бити у стању да својој белој браћи каже: “вашу способност да наносите патњу другим поклопићемо сопственом способношћу да ту патњу издржимо. Вашој физичкој снази супротставићемо се духовном снагом. Нећемо вас мрзети, али нећемо поштовати ни ваше зле законе. Изморићемо вас нашом способношћу да подносимо патњу. Тако, у освајању победе, ми нећемо само изборити сопствену слободу већ ћемо утицати и на ваша срца и савести како бисте се и ви променили. То ће бити дупла победа јер ћемо поразити зли систем а освојити душе и срце присталица тог система.”

И после смрти, уздизан као симбол мученика и ненасилне борбе од стране једних а критикован због истих метода и побуњеничког става од стране других, Кинг је остао једна од најконтроверзнијих симбола афро-америчке борбе за грађанска права. Било је многих пре и многих после њега, али, ипак, данас када се каже грађански покрет, када се каже ненасиље, када се каже права Афроамериканаца, свима у Америци па и у свету прво пада на памет баш овом име, чије су идеје утицале на многе људе његовог доба и које и дан данас чине окосницу и статуете многих ненасилних покрета.

Дан његове смрти сада се обележава као национални дан жалости, а место где је сахрањен данас је Freedom Plaza, Трг слободе, окружен са Freedom Hall Complex који је део Martin Luther King Jr. Центра за ненасилне друштвене промене. Овај Центар је изнео шест основних принципа ненасиља:

1. Ненасиље је начин живота за храбре људе;
2. Ненасиље тежи да оствари пријатељство и разумевање;
3. Ненасиље тежи да победи неправду, а не људе;
4. Ненасиље верује да патња може да едукује и мења,
5. Ненасиље бира љубав уместо мржње,
6. Ненасиље верује да је универзум на страни правде. (Кајтез, 2009).

4.3. ЈОХАН ГАЛТУНГ

Јохан Галтунг (рођен 24. октобра 1930) је норвешки социолог, математичар и главни оснивач дисциплине мира и конфликта студија. Он је суоснивач Института за истраживање мира у Ослу 1959, радећи у њему као директор до 1970. године. Основао је Журнал за истраживање мира 1964. 1969. године именован је за првог професора у мировним и конфликтним студијама на свету на Универзитету у Ослу.

Поднео је оставку на место професора 1977. и од тада предаје на неколико других универзитета; од 1993. до 2000. као истакнути професор на мировним студијама на Универзитету на Хавајима где је постао први Тун Махатхир професор глобалног мира на Интернационалном исламском универзитету у Малезији.

Галтунг је познат по доприносима математици и социологији 50их година, политичкој науци 60их, економији и историји 70их, макроисторији, антропологији и теологији 80их година. Он је развио неколико утицајних теорија, као што су разлика између позитивног и негативног мира, теорија структуралног насиља, теорија конфликта и решавања конфликта, концепт изградње мира, структурална теорија империјализма и теорија САД као републике и империје. (О Галтунгу, 2017).

Након стицања дипломе Галтунг је почео да предаје на Универзитету Колумбија у Њујорку као асистент професор на Одељењу за социологију. 1959. године, Галтунг се вратио у Осло где је основао Истраживачки институт за мир у Ослу (ПРИО). Био је директор института до 1969, и присуствовао развоју института од одељења у склопу Норвешког института за социјална истраживања у независни истраживачки институт са могућношћу добијања директних средстава од норвешког министарства за образовање.

1964. године Галтунг је основао први академски журнал посвећен мировним студијама: Журнал за истраживање мира. Исте године, учествовао је у оснивању Међународне асоцијације за мировна истраживања. 1969. је напустио ПРИО ради позиције професора за истраживање конфликта и мира на Универзитету у Ослу, где се задржао до 1978. године. (О Галтунгу, 2017).

После тога био је генерални директор Међународног универзитетског центра у Дубровнику, такође радећи као председник Светске будуће студијске федерације. Такође је био и гостујући професор на другим универзитетима као што су Сантијаго, Чиле, Универзитет УН у Женеви, Универзитет Колумбија, Принстон и Универзитет на Хавајима. Тренутно, Галтунг предаје на одељењу за Науку о људима на Сајбрук универзитету.

Галтунг је плодан истраживач који је дао велики допринос многим пољима социологије. Публиковао је више од хиљаду чланака и преко сто књига. Економиста и његов следбеник Кенет Булдинг је рекао за Галтунга да је његов рад толико велики и разнолик да је тешко поверовати да долази од човека. Члан је Норвешке академије за науку и уметност. (О Галтунгу, 2017).

Галтунг је сматрао да је смисао свих студија јесте како постићи мир мирним путем. Од њега и потиче разликовање појмова негативан и позитиван мир. Негативни мир је изостанак директног физичког насиља а позитивни мир је изостанак структуралног и културалног насиља. Галтунг је често науку о миру поредио са медицином као науком о здрављу, јер су обе вредносно оријентисане. Негативни мир- смањење насиља одозго. Позитиван мир иде из живота, подстиче да се развија култура коегзистенције- ако постоји култура насиља и култура толеранције. (Кајтез, 2009).

Галтунг је смислио концепт конфликтног троугла (attitudes, behavior, contralitics). Конфликт може да крене и заврши у било којој тачки, као деструктиван и стваралачки

сукоб (када носи противречност спонтане и наведе на нове акције) симетрички и асиметрички (асиметрички уколико је неко јачи а неко слабији) латентни и манифестни сукоб (отворени и прикривени) Бартон сукоб о коме се може и не може преговарати (сукоб унутар породица који је једноставнији) може се преговарати. елементарни и сложени с обзиром на број актера који учествују. (Кајтез, 2009). Конфликтни троугао Јохана Галтунга се заснива на претпоставци да је најбољи начин дефинисања мира да дефинише насиље, његову супротност. У том смислу овај троугао изражава циљеве спречавања, управљања, ограничавања и превладавања насиља.

ЗАКЉУЧАК

Мир је несумњиво једна од најважнијих друштвених вредности и истовремено тешко достижан идеал, како у претходним историјским периодима тако и данас. Појам глобалног мира већ вековима делује недостижно и далеко, и поред искрених настојања и уложених напора великих бораца за мир широм света. Неједнакост, сиромаштво, бројне социјалне неправде, болно раслојавање друштва, етнички и верски конфликти, интереси и похлепа великих сила и јаких држава, осећање фрустрираности и борба за прераспodelу моћи мањих и слабијих држава, као и бројни други фактори, уз увек присутну људску похлепу, себичност и ускогрудост, као да представљају непремостиве препреке у остварењу трајног и одрживог мира. Подсетимо се овде Гандијеве мисли: „На свету има довољно свега за потребе свих људи; нема довољно свега за похлепу свих људи”.

Међутим, настојања да се приближимо идеалу апсолутног мира не престају. Мировни покрети и организације, идеологије пацифизма, активисти и хероји борбе за мир остварили су значајне резултате и утицали на промену опште друштвене свести о миру и разрешавању конфликта.

Студије мира представљају важан покушај да се истраже и поставе на научне темеље хипотезе о факторима који утичу на стварање и одржавање трајног мира и институционализацију, ублажавање и цивилизовање конфликта. Иако су присутна различита схватања појма мира, од оних који га одређују негативно – као одсуство рата односно насилних конфликта до оних који га виде као борбу за елиминисање фактора који воде ка сукобима и насиљу, очигледно је да су истраживачки напори усмерени ка проучавању феномена мира интензивирани и да је мир постао легитиман предмет научне експликације.

Важност Студија мира се не огледа само уакадемској равни, већ и у њиховој вредносној оријентацији и усмерености ка постизању стварних друштвених ефеката. Истраживањем мира се изналазе и механизми и услови срећнијег и просперитетнијег људског живота. Мировне студије у том смислу имају изразито хуманистичку и позитивну улогу, која се не задржава само на објективном посматрању стварности већ и у покушају надилажења њених недостатака.

Великани пацифистичке мисли су пружили огроман допринос стварању боље сутрашњице човечанства. Иако њихове идеје понекад делују утопистички, чињеница је да су пренуле и пробудиле милионе људи, показујући да савремен човек може и треба да се тргне из учмалости и усмери мисли али и деловање у правцу досезања идеала правде, једнакости, слободе и братства људи. Ненасиље може бити јаче од силе и остварити далеко дугорочније резултате, о којима они што се уздају у моћ насиља могу само да сањају. Др Кинг је, разумевајући суштину хришћанског учења, карактерисаног тежњом за међуљудском љубављу, милошћу, пратањем и уздржавањем од сваког насиља, правилно приметио да „сваки човек мора да одлучи - да ли ће ходати под светлошћу алтруизма или ће се предати тамни деструктивне себичности“.

Коначно, сматрамо да је утицај великана пацифистичке мисли на развој мировне свести и покрета у међународним оквирима био и остао истински велик, без обзира да ли је реч о великанима науке, попут Галтунга или мислиоцима и кативистима као што су Ганди и др Кинг. Развој Студија мира је очигледно важан фактор процеса цивилизовања и разрешавања конфликта и незаобилазно поље савремених наука безбедности.

ЛИТЕРАТУРА

Bonacker, T., Braun, C., & Groth, J. (2009). The Impact of Civil Society's Human Rights Articulations on Securitization in Ethno-Political Conflicts. A Qualitative Comparative Analysis, SHUR Working Paper Series 02/09. Germany, Marburg: University of Marburg, Center for Conflict Studies.

Boulding, K. (1962). *Conflict and Defense: A General Theory*. New York: Harper & Brothers

Cortright, David (2008). *Peace: A History of Movements and Ideas*. Cambridge: CUP

Galtung, Johan (2009). *Mirnim sredstvima do mira. Mir i sukoba, razvoj i civilizacija*. Beograd: Službeni glasnik i Jugoistok 21.

Грбовшек, Б. (1987). *Мировни покрети*. Београд: Омладинске свеске.

Група аутора (1975). *Војна енциклопедија*. Београд.

Група аутора (1999). *Светска енциклопедија мира, Том II*, Београд: Гутенбергова галаксија, Завод за уџбенике и наставна средства, Центар за демократију.

Ilić, Vujo i Džuverović, Nemanja (2009). Promena konteksta delovanja mirovnih instituta nakon Hladnog rata, u I. Vujačić, Č. Čupić i b. Vranić (urs), *Konsolidacija demokratije - 20 godina nakon pada Berlinskog zida*. Beograd: FPN i KAS (str.112-126)

Кајтез, И. (2009). *Револуционарно насиље*. Београд: Службени гласник и Универзитет у Београду-Факултет безбедности.

Kešetović, Ž., & Putnik, N. (2013). Cyber security. In *Encyclopedia of Crisis Management* (Vol. 1, pp. 217-219). Thousand Oaks, CA: SAGE Reference.

Kešetović, Ž., Putnik, N., & Rakić, M. (2013). Possibilities of Improving Critical Infrastructure Protection in Countries in Transition. In: I. Dimitrijević (Ed.), *National Critical Infrastructure Protection – Regional Perspective* (pp. 131-142). Beograd, Srbija: Univerzitet u Beogradu - Fakultet bezbednosti & Institut za korporativnu bezbednost – Ljubljana.

Kurtz, Lester (ed.) (2008). *Encyclopedia of Violence, Peace and Conflict*. Academic Press

Lawler, P. (2002) Peace Research, War, and the Problem of Focus, *Peace Review* 14 (1), pp. 7-14

Милашиновић, Р., Милашиновић, С. (2007). *Основи теорије конфликта*. Београд: Факултет безбедности.

Милашиновић, Р. (1979). *СИА, моћ и политика*. Београд: Југоштампа.

О Галтунгу, 2017. Текст доступан на: <https://www.galtung-institut.de/en/home/johan-galtung/> (сајт посећен: 13. 04. 2019).

Путник, Н. (2009). Сајбер простор и безбедносни изазови. Београд, Србија: Универзитет у Београду - Факултет безбедности.

Путник, Н., & Бошковић, М. (2013). Савремени безбедносни изазови – хактивизам као нови облик друштвеног конфликта. *Култура полиса*, 21(10), 115-132.

Пери, М. (2000). *Интелектуална историја Европе*. Београд: Clio.

Rajmohan, G. (2006). *The Man, His People, and the Empire*. University of California Press.

Сан који је издржао суд времена, 2019. Текст доступан на: <https://www.danas.rs/nedelja/san-koji-je-izdrzao-sud-vremena/> (сајт посећен: 12. 04. 2019.)

Scherrer, C. P. (2002). *Structural Prevention of Ethnic Violence*, London: Palgrave–Macmillan.

Von Solms, R., & Van Niekerk, J. (2013). From information security to cyber security. *Computers & security*, 38, 97-102.

Wallensteen, P. (2012). *Understanding Conflict Resolution: War, Peace and Global System*, 3rd ed., London: Sage Publications (pp.13-28, 85-239).

Walt, S. (1991). The Renaissance of Security Studies. *International Studies Quarterly*, Vol. 35, No. 2, 211-239.

Waever, O. (2000). The EU as a Security Actor: Reflections from a Pessimistic Constructivist on Post Sovereign Security Orders. In: Morten Kelstrup and Michael C. Williams (eds), *International Relations Theory and the Politics of European Integration*, 250–94, London: Routledge.

Buzan, B., Waever, O. and de Wilde, J. (1998). *Security - A New Framework for Analysis*, Colorado: Lynne Rinner Publishers, Inc., Boulder.